

Demontáž rozvojové spolupráce

Italská společnost byla těžce postížena finanční krizí. Reakce vlády spočívala především ve snížení výdajů v klíčových oblastech včetně školství, zdravotnictví, sociální péče a financování místních samospráv. I financování rozvojové spolupráce bylo postíženo drastickými úspornými opatřeními a Itálie v současnosti nedostává svým mezinárodním závazkům. Skutečnost, že vláda v roce, kdy Itálie předsedá G8, zapomíná na rozvojovou spolupráci, nijak nepřekvapila organizace občanské společnosti, které už dříve kritizovaly nedostatky strategického plánu financování rozvojové agendy.

Koalice Social Watch, Itálie¹

Společenský dopad finanční krize byl v Itálii obrovský. Nepostihl jen ekonomiku země jako takovou – státní dluh vzrostl v roce 2009 o 5,2 % a zkrachovalo více než 9000 podniků (o 23 % více než v roce 2008²) – ale zejména pracující a domácnosti. Nezaměstnanost stoupla na téměř 8 %³ a třetina domácností jen s obtížemi přežívá z měsíce na měsíc, aniž by se zadlužila.⁴ Zdaleka nejhůř pak finanční krize postihla migranty.⁵

Bankovní systém nebyl výrazně zasažen, ani nevyužil vládou poskytnuté pobídky na podporu a úvěrování podniků a jednotlivců. Vláda zároveň snížila výdaje v klíčových oblastech včetně školství, zdravotnictví, sociální péče a financování místních samospráv. V roce 2009 proběhl v italském městě L'Aquila (které bylo nedávno poničeno zemětřesením) summit G8, a Itálie byla kritizována za nedostatek silného vedení v přípravné fázi summitu a za snížení rozpočtu pro rozvojovou pomoc. Byl to další rok privatizací veřejných podniků a infrastruktury, doprovázených dalšími případy korupce a daňových úniků (korupce se během roku 2008 zvýšila o 229 % a podle odhadů se celá jedna třetina Italů vyhýbá placení daní).⁶

1 Autorem úvodu je Jason Nardi; „Přehližení rozvojové spolupráce“ napsal Tommaso Rondinella, „Financování rozvojové agendy“ Andrea Baranes (CRBM) a Roberto Sensi (MAIS), „Porušování lidských práv v zahraničí“ Alessandro Palchetti (Amnesty International – italská sekce), „3. cíl: Nedostatek strategií pro dosažení genderové rovnosti“ Beatrice Costa (Coord. Campagna 30 anni CEDAW - Lavori in corsa) a „7. cíl: Referendum o vodních zdrojích“ Tommaso Fattori (Forum Italiano dei Movimenti per l'Acqua).

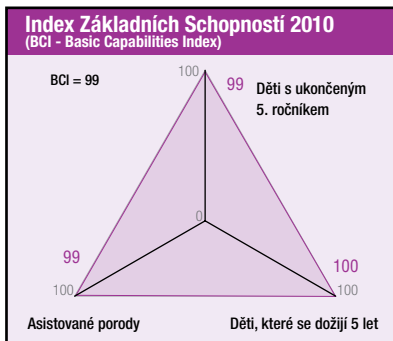
2 *La Stampa*, „Crisi, nel 2009 picco di imprese fallite.“ 1. března 2010. Ke stažení na: <www.lastampa.it/edizione/cmsSezioni/economia/201003articoli/52697girata.asp>.

3 Míra nezaměstnanosti v Itálii v roce 2009 dosahovala 7,8 %, zatímco v roce 2008 to bylo jen 6,8 %. Odhadovaná míra pro rok 2010 je 10,5 %. Viz: EconomyWatch. „Itálie: Ekonomické statistiky a indikátory.“ Ke stažení na: <www.economywatch.com/economic-statistics/country/Italy/>.

4 Keynesiano, „Crisi: Duro impatto della recessione sul mercato del lavoro.“ 29. ledna 2010. Ke stažení na: <www.keynesiano.wordpress.com/2010/01/29/crisiduro-impatto-della-recessione-sul-mercato-del-lavoro>.

5 Podle zpráv firem specializovaných na převody peněz se v první polovině roku 2009 hodnota transferů oproti předchozímu roku snížila o 10 až 15 %. Viz: Giulio Giangaspero, „Le rimesse dall'Italia in tempo di crisi.“ *Working Paper Cespi*, 63/2009. Ke stažení na: <www.cespi.it>.

6 NPR, „Do života Italů proniká kultura korupce“, 12. března 2010. Ke stažení na: <www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=124366357&ft=1&f=1004>.

Přehližení rozvojové spolupráce

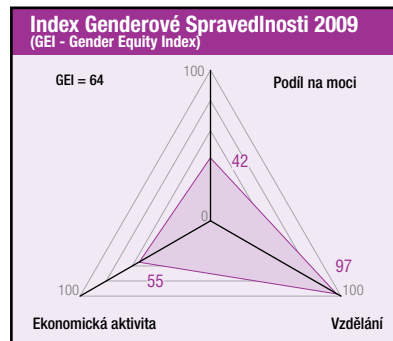
Poslední státní rozpočty potvrdily ztrátu zájmu o rozvojovou spolupráci. V období 2009 – 2011 bylo na tuto kapitolu vyčleněno 321,8 milionu, 331,26 milionu a 215,7 milionu eur (398 milionů, 409,73 milionu a 266,63 milionu dolarů), což znamená pokles prostředků ministerstva zahraničních věcí na rozvojové projekty o 56 %. Chování vlády v této oblasti právě v roce, kdy Itálie předsedala skupině G8, by se mohlo zdát rozporuplné, není však příliš překvapivé, pokud uvažíme výdaje na organizaci samotného summitu G8, které byly výrazně vyšší (odhadují se na 600 milionů dolarů⁷) než roční výdaje na mezinárodní spolupráci.

Podle Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) prochází 74 % italské oficiální rozvojové pomoci (ODA) multilaterálním systémem. To znamená, že efektivita participace země v mezinárodních institucích spravujících rozvojové financování není transparentní a postrádá demokratickou odpovědnost. V roce 2010 italská ODA nedosáhne příslibené úrovně 0,5 % hrubého národního důchodu, což vede k tomu, že Evropa nedosáhne kolektivního cíle 0,56 %, a to i přes dobré výkony země, které tuto hodnotu již překročily.⁸ Pokus o reformu systému rozvojové spolupráce – která je nezbytná pro zajištění vyšší efektivity, koherence a stability zdrojů – zahájila už předchozí administrativa, ale v současnosti je pozastaven.

V lednu 2010 byla v Římě po šestileté přestávce zveřejněna první zpráva OECD o italské rozvojové spolupráci (tzv. peer review). V roce 2004 Výbor pro rozvojovou

7 Anuradha Mittal, „Summit G8: Nasýtit hladovějící nebo přivítat hladomor?“, *Foreign Policy in Focus*, 8. června 2009. Ke stažení na: <www.fpif.org/articles/g8_summit_feed_the_hungry_or_fuel_hunger>.

8 Viz: OECD, „Itálie: Zpráva Výboru pro rozvojovou pomoc (DAC) 2009“. Ke stažení na: <www.oecd.org/dataoecd/54/59/444033908.pdf>.

pomoc (DAC) navrhl provést do roku 2009 třináct základních reforem, mezi které patřilo mimo jiné navýšení zdrojů a posílení jejich spolehlivosti, lepší zaměření na priority, nábor nových expertů, zjednodušení administrativních procedur a příprava monitoringu, evaluace a přijetí nového zákona, který by definoval legislativní rámec italského systému rozvojové spolupráce. Doporučení z roku 2004 byla bohužel z velké části ignorována a seznam se postupem času prodlužoval. Počet doporučení vzrostl na 19,⁹ včetně přetrvávající potřeby nové legislativy, přizpůsobení objemu zdrojů rozsahu mezinárodních závazků, důrazu na koherenci rozvojové politiky a implementaci monitoringových a evaluačních procesů.

Financování rozvojové agendy: nedostatečné strategie

Navzdory klesajícímu významu G8 a nástupu G20 jako nového mezinárodního fóra se vláda snažila využít své předsednictví v první jmenované skupině k vylepšení vlastního mediálního obrazu doma i v zahraničí. Itálie se však téměř nijak neprojevovala v průběhu multilaterálních summitů v letech 2008 a 2009, zaměřených na financování rozvoje a dopad globální krize na rozvoj.¹⁰ Jediný původní návrh, který země předložila, bylo zavedení „globálních právních standardů“, souboru pravidel regulujících finanční operace za účelem omezení spekulativních aktivit a urychlení oživení globální ekonomiky po krizi. Tento návrh, jehož konkrétní obsah dosud nebyl upraven do finální podoby, doposud nezískal dostatečnou mezinárodní podporu a ne-

9 OECD, „Itálie: Zpráva Výboru pro rozvojovou pomoc (DAC) 2009 – Hlavní nálezy a doporučení“ (2009). Ke stažení na: <www.oecd.org/document/60/0,3343,en_2649_34603_44387452_1_1_1_1_0.html>.

10 Na Konferenci o globální finanční a hospodářské krizi v červnu 2009, kde byla většina zemí zastoupena minimálně na ministerské úrovni, vedl italskou delegaci úředník ministerstva zahraničí.

vedl k zásadním změnám na finančních trzích, u kterých byla zapotřebí přísnější regulace.

V rámci iniciativy Evropské unie „Aid for Trade“, která vznikla roku 2007 spolu se Strategii společné pomoci výměnou za obchod, italské rozvojové programy dosud nepředstavily žádnou konkrétní obchodní strategii. Zpráva Evropské komise o iniciativě „Aid for Trade“ za rok 2009¹¹ uvádí, že projekty „Aid for Trade“ jsou součástí asistenčních strategií u méně než 25 % partnerských zemí. Kromě toho panují obavy ohledně kvality, kvantity a cílů těchto programů.

Většina „pomocí výměnou za obchod“ směřuje do infrastruktury, která spolu s budováním nových kapacit představovala 76 % celkových výdajů v období 2002 – 2006. Itálie je jedním z hlavních propagátorů investic soukromých společností do infrastrukturních projektů v rámci bilaterálních i multilaterálních rozvojových programů, zejména v rámci Evropské investiční banky. Ta financuje kontroverzní projekty v afrických zemích, například stavbu přehrad (Gilgel Gibe v Etiopii a Budžagaži v Ugandě) a těžební aktivity (Demokratická republika Kongo a Zambie), a to bez jasných rozvojových, sociálních a environmentálních cílů.

V širším pohledu je dosud nejasné, jestli je vláda ochotná po finanční krizi a nedávných fúzích a akvizicích, které se dotkly italských nadnárodních společností, revidovat bilaterální investiční smlouvy, které v posledních letech výrazně ovlivnily situaci některých rozvojových zemí. Vláda v současnosti nepodniká žádné smysluplné kroky na prosazování vyšších standardů pro exportní úvěrové agentury, které podporují investice italských společností na celém světě, často s negativními dopady pro globální Jih.

Porušování lidských práv v zahraničí

Ve své zprávě o ropném průmyslu v deltě Nigeru¹² organizace Amnesty International dokumentuje dopady těžby a výroby ropy, kterou provádějí nadnárodní ropné společnosti, na místní obyvatelstvo a životní prostředí. Jednou z neaktivnějších společností v Nigérii je italská společnost Eni, která působí v 77 zemích a je pátou největší ropnou společností na světě po Exxon Mobil, BP, Royal Dutch, Shell a Total.

Na těžbě ropy v deltě Nigeru se podílí nigerská vláda, dceřiné společnosti nadnárodních koncernů jako Eni, Shell a Total a místní společnosti. Obrovská ložiska ropy přinesla zemi miliardové zisky, ale většina lidí žijících v oblasti těžby žije v chudobě. Znečištění životního prostředí těžce postihlo půdu, ovzduší i vodní zdroje v deltě a porušilo tak lidská práva jejich obyvatel. Amnesty International je přesvědčena, že těžbařské společnosti operující v deltě, včetně italské Eni, musí zahájit úklido-

vé činnosti včetně informování a konzultací s místními komunitami. Společnosti musí dále zveřejnit všechny informace o dopadu jejich činnosti na lidská práva, včetně vyhodnocení vlivů na životní prostředí (EIA) či jiných studií týkajících se dopadu jejich aktivit na místní komunity.

Rozvojové cíle tisíciletí (MDGs): občanská společnost v akci

3. cíl: *Nedostatek strategií pro dosažení genderové rovnosti.* Včasná analýza zpráv a programových prohlášení ze strany organizací občanské společnosti má v otázce prosazování genderové rovnosti klíčový význam, protože zde doposud převažují vágní vyjádření a nedostatek informací o opatřeních, jejich výsledcích a budoucích strategiích. Dobrým příkladem byla příprava podkladů pro Peking+15 a Konvence o odstranění všech forem diskriminace žen (CEDAW); ačkoliv odpovídaly italským globálním závazkům, obsahovaly obrovské nedostatky, pokud jde o konzultace s organizacemi občanské společnosti a transparentnost celého procesu. Zejména zpráva o CEDAW se vůbec nezabývala oblastmi, u kterých Výbor CEDAW vyjadřoval své pochybnosti ve zprávě z roku 2005, zejména zdravotní péče pro migrantky, přezívání genderových stereotypů v médiích a neadekvátní politické zastoupení žen na lokální i národní úrovni. Současná zpráva postrádá strategickou vizi a systematická opatření na podporu rovnosti příležitostí a posílení postavení žen; uvádí opatření, zákony a statistické údaje bez jasného časového zařazení a vykazuje jen nepatrné konkrétní pokroky v otázkách, které vyžadují větší institucionální nasazení.

V listopadu 2009 představili ministři pro rovné příležitosti a pro sociální věci program Itálie 2020: Akční program pro začlenění žen do pracovního trhu. Většina navrhovaných opatření se zakládá na zaměstnávání na částečný úvazek, čímž implicitně předpokládá, že sloučení zaměstnání a péče o domácnost by i nadále mělo zůstat úkolem, určeným v převážné většině případů, ne-li výhradně, jen ženám.

7. cíl: *Referendum o vodních zdrojích.* Právo na přístup k vodě je zakotveno v celé řadě mezinárodních úmluv. 7. cíl požaduje snížení počtu obyvatelstva, které nemá udržitelný přístup k pitné vodě a základní hygieně. Úmluva o ochraně a využívání hraničních vodních toků a mezinárodních jezer Hospodářské komise OSN pro Evropu podporuje účast veřejnosti v relevantních rozhodovacích procesech¹³ a směrnice EU pro vodní politiku stanoví, že „voda není komerčním produktem jako ostatní výrobky, ale spíše dědictvím, které musí být chráněno, střeženo a nakládáno s ním jako s takovým.“¹⁴

Po dobu 15 let probíhá v Itálii postupná privatizace správy vodovodních společností, ať už z iniciativy míst-

ních samospráv nebo díky zákonu, který ji prosazuje. Polovinu italských domácností dnes zásobují akciové společnosti ve smíšeném (veřejném+soukromém) vlastnictví, druhou polovinu akciové společnosti ve veřejném vlastnictví. Ve městech jako Arezzo a Aprilia, kde se soukromé společnosti začaly zapojovat do vlastnictví vodovodů, došlo k exponenciálnímu nárůstu cen a výraznému omezení investic. V posledním desetiletí ceny vzrostly o 62 % (ve srovnání s 25% inflací) a investice poklesly o dvě třetiny z 2 miliard eur na 0,7 miliardy eur. Spotřeba privatizované vody v příštích 10 letech podle odhadů vzroste o téměř 20 %.

V reakci na katastrofické dopady na společenské a ekologické rovině a s ohledem na právo na přístup k vodě v Itálii i na celém světě se během posledního desetiletí zrodilo silné hnutí, spojující stovky národních a lokálních organizací a spolků. V roce 2007 bylo posbíráno přes 400 000 podpisů na podporu lidem předloženého zákona, který navrhoval novou podobu správy vodních zdrojů, ale parlament jej neschválil. Jádrem zákona bylo prosazování demokratické participace občanů proti dosavadní maximalizaci zisku. V roce 2010 se v rámci informační kampaně podařilo nasbírat více než milion podpisů požadujících vypsát na rok 2011 referendum o veřejné správě vodních zdrojů.

Kromě hnutí občanské společnosti se aktivizovala také celá řada místních samospráv. Například v regionu Puglia byla schválena rezoluce proti privatizaci AQP, největšího akvaduktu v Evropě, a budoucí správa vodních zdrojů byla zajištěna přijetím zákona o veřejné správě.

Závěr

Současná finanční krize vedla k drastickým škrtům v sektoru rozvojové spolupráce. Italský návrh zavést „globální právní standardy“ doposud nevyvolal velkou pozornost, zato nutné reformy finančního sektoru se stále odkládají. Jak země chudne, sílí xenofobie a migranti, zvláště Romové jsou stále častěji obětmi diskriminace a násilí. Organizace občanské společnosti se pokoušejí bránit ústavní práva, zejména právo na svobodu tisku a nezávislost soudního systému.

Pokud italské příspěvky na rozvojovou pomoc nedosáhnou doporučení OECD, bude příspěvek země k dosažení Rozvojových cílů tisíciletí neznatelný či dokonce přímo kontraproduktivní, protože bude zpomalovat celoevropské aktivity a globální vedení. Zejména první část 8. cíle („obrátit pozornost na speciální potřeby nejméně rozvinutých, vnitrozemských a malých ostrovních rozvojových států“) vyžaduje výrazné navýšení ODA. Následkem současné italské politiky se tento cíl dnes zdá ještě méně dosažitelný než dříve. ■

11 Ke stažení na: <www.ec.europa.eu/development/icenter/repository/COMM_NATIVE_SEC_2009_0442_4_Aid-for-Trade-monitoring-report-2009_EN.pdf>.

12 Amnesty International, *Nigérie: Ropa, znečištění a chudoba v deltě Nigeru*, Londýn, 2009. Ke stažení na: <www.amnesty.org/en/library/asset/AFR44/01/7/2009/en/e2415061-da5c-44f8-a73c-a7a4766ee21d/af440172009en.pdf>.

13 Ke stažení na: <www.unece.org/env/water/>.

14 Ke stažení na: <www.ec.europa.eu/environment/water/index_en.htm>.